

Vinko Grubišić, Sveučilište Waterloo

IZUČAVANJE HRVATSKOG JEZIKA NA VIŠIM UČILIŠTIMA, S POSEBNIM OSVRTOM NA SVEUČILIŠTE WATERLOO

Brojni hrvatski useljenici u Kanadi nastojali su da im djeca, pa i daljnji potomci govore hrvatski. To je jedan od najglavnijih razloga što se ranih sedamdesetih godina Hrvati uključuju u kanadski multikulturalizam, gdje se – za razliku od Sjedinjenih Američkih Država – umjesto asimilacije nastoje očuvati nacionalne kulture i jezici kao glavni stupovi tih kultura. I prije toga su djelovale hrvatske škole, u kojima su najvećma uz jezik bile i vjeronaučne poduke, ali multikulturalizam sustavno uvodi brigu za etničke jezike pa se umjesto u župskim prostorijama nastava održava redovito u kanadskim redovitim školama, koje su, dabome, mnogo prikladnije za nastavu.

Od 1976. hrvatski se jezik također predaje u srednjim školama u kanadskoj provinciji Ontario. Uvjeti da Ontarijsko Ministarstvo za školstvo i kulturu prihvati hrvatski jezik kao srednjoškolski predmet bili su sljedeći:

- Imati dovoljan broj zainteresiranih učenika.
- Imati program prihvaćen od Ministarstva za školstvo i kulturu provincije Ontario.
- Imati kvalificirana srednjoškolskog profesora.

Autor ovih redaka u suradnji s profesorom matematike ing. Robertom Meglerom (tadašnji predsjednik udruženja „Canadian Teachers of the Croatian Heritage”, danas, na žalost, pokojni) priredio je program, a nakon položena ispita za srednjoškolskog profesora (s doktoratom ne možete predavati u srednjoj školi ako nemate srednjoškolski profesorski ispit) dobio je „Letter of Standing”, koji se nakon dvjesto radnih dana pretvara u „Teaching Certificate”.

Tadašnja ministrica za školstvo i kulturu Hon. Betty Stevenson nije imala nikakve prigovore programu, bolje rečeno programima, a bilo je priređeno pet različitih programa od 9. do 13. razreda uključivo (tada je, naime, u provinciji Ontario postojao i 13. razred). Dapače, smatrala je program primjerno dobro priređenim. Pri pripremi programa od velike je pomoći bila službenica u tadašnjem Toronto Board of Education gđa Miriam Di Giuseppe, podrijetlom Hrvatica. Od ogromne pomoći je bila i školska organizacija HIŠAK (Hrvatske izvandomovinske škole Amerike, Kanade i Australije), u okviru koje se održalo nekoliko seminara, na kojiuma su sudjelovali voditelji škola i folklornih skupina, te župskih zajednica iz Australije, Kanade, SAD-a i raznih zemalja Zapadne Europe. Na tim se simpozijama raspravljalo, izmjenjivalo iskustva, planiralo i dolazilo do zaključaka koji su se ostvarivali. U okvirima HIŠAK-a priređeno je nekoliko školskih knjiga, govornih vrpca i sl.

Ljeti 1976. krenulo se s predavanjem hrvatskog jezika i kulture u Torontu, a u jesen iste godine počela su i dva razreda u Mississaugi. Kasnije je hrvatski jezik uveden u srednje škole u Bramptonu,

Hamiltonu, Kitcheneru, Cambridgeu, Ottawi i Oakvilleu. Dakle, lagano su se predavanja hrvatskoga jezika i kulture „uhodala” i u drugim mestima provincije Ontario, ali – na žalost – ne i u drugim kanadskim provincijama, iz razloga što se ne ispunjavaju neki od gore navedenih uvjeta. Hrvatski u srednjim školama bio je najbolji način da učenici nastave učiti hrvatski nakon pučkoškolskih godina kada su učili hrvatski. Valja naglasiti: šestina čitava školskoga srednjoškolskog programa u provinciji Ontario mogla se sastojati od hrvatskoga jezika!

Jedna od poteškoća predavačima bila je i u tomu što je program za 9. razred bio namijenjen početnicima kao i onima koji su imali neke osnove iz hrvatskog, a upravo te „osnove” mogle su značiti mnogo toga, od nekoliko riječi do sasvim pravilna hrvatskog. No, ne zaboravimo da učitelji nisu u razredu samo za to da uče nego i da se uče.

Dakle, sve je logično vodilo uvođenju hrvatskog jezika i kulture na neko od kanadskih sveučilišta. Uzor je bilo Macquarie sveučilište u Sydneyu, u Australiji, gdje se već nekoliko godina predavao hrvatski jezik, književnost i kultura.

Kada su prikupljena potrebna sredstva, o čemu će nas kasnije detaljnije izvijestiti gosp. Anton Kikaš na ovom skupu, trebalo je pronaći sveučilište voljno da prizna hrvatski kao poseban jezik. Nekoliko je sveučilišta bilo voljno prihvatiti katedru gdje bi se predavalo bilo što osim hrvatskog jezika, a glavni razlog za takvo stajalište bilo je nepostojanje hrvatskoga na nekom američkom sveučilištu.

Činjenice da se hrvatski veoma uspješno predaje godinama na spomenutom australskom sveučilištu (gdje je, prema statistikama, 1984. godine bilo više studenata za hrvatski nego na svim američkim sveučilištima za „srpsko-hrvatski”!) te i to što najbrojnije američko slavističko udruženje *American Association for the Advancement of Slavic Studies* posebno tretira hrvatski a posebno srpski već od 1983. njih kao da nisu interesirale.

Istovremeno su poruke iz Hrvatske bile sasvim jasne: potrebno je da Katedra sadrži naziv „hrvatskog jezika”, pa makar ta katedra bila i na Aljasci. Bilo je to, naime, vrijeme kad su se u Hrvatskoj vodile žestoke bitke za očuvanje hrvatskog jezika.

Sretne su i oklonosti da je upravo najinovativnije i već godinama najbolje kanadsko sveučilište Waterloo prihvatilo hrvatski jezik, gdje se Katedra za hrvatski jezik i kulturu pridružila odsjeku za germanske i slavenske jezike, kojima hrvatski kao slavenski jezik i hrvatska kultura kao srednjoeuropska mediteranska kultura i jesu najbliži. Druga je sretna okolnost u tom što su na Sveučilištu Waterloo postojali već dobro uhodani „dopisni tečajevi”, o kojima ovdje valja reći riječ-dvije: program „dopisnih tečajeva” isti je kao i za redovite studente (kako se to obično kaže „na kampusu”). Oni materijale dobivaju poštom, obavljaju pismene i usmene vježbe, koje zatim šalju poštom nazad profesoru na ispravljanje, a testove na ocjene. Završni ispit studenti pišu na njima najbližem sveučilištu, koje im onda prizna položen ispit iz *hrvatskog jezika*. Tako su i ona sveučilišta na kojima je postojao „srpsko-hrvatski” morala studentima priznavati hrvatski

Iz praktičnih razloga, a i razvojem tehnologije, sve više „dopisni tečajevi” ustupaju mjesto „internetskim tečajevima”. No ima još uvijek studenata koji radije slijede dopisne tečajeve. Kanada pripada onim zemljama u kojima ljudi na posao ponekada znaju putovati i po stotinu kilometara pa imaju dovoljno vremena slušati vrpce/CD u autu na putovanju na posao i s posla. Kompjutor,

s kojim su inetrnetski tečajevi povezani, ne pruža im te mogućnosti. No razmišlja se i o kombiniranim mogućnostima, tj. o dodatnim vrpčama ili CD-ima, što zapravo ne predstavlja nikakav problem. Iste knjige kojima se studenti služe i na redovitom studiranju hrvatskog i dopisnim ili internetskim načinom su *Elementary Croatian One* i *Elementary Croatian Two*, a uz knjige idu i vrpce odnosno CD koji su priredili poznati stručnjaci u okvirima Hrvatskog radija u Zagrebu. Vrpce/CD su pripremljeni tako da se na njima nalaze snimljeni dijalози, najprije u naravnim govornim razmacima, a zatim se iza svake ritmičke cjeline, odnosno iza svake rečenice ostavi dovoljno prostora da studenti mogu sami ponoviti tekst i usporediti ga s onim kako su ga izgovorili govornici s Radio Zagreba. Također su i sve riječi obrađene na taj način da iza svake izgovorene riječi student ima dovoljno prostora da sam izgovori riječ, koju onda može uspoređivati s izvornim govornicima. Knjige su plod dugogodišnjeg rada sa studentima, gdje je autoru od velike pomoći bilo i australsko iskustvo jer je jednu školsku godinu bio gost profesor na Macquarie sveučilištu u Sydneyu.

Valja nam ovdje reći nekoliko riječi o učenju hrvatskog jezika internetom (*Croatian Online*). Hrvatski na internetu pripremalo je tokom čitava ljeta na Sveučilištu Waterloo pet tehničara pod vodstvom instruktora u jezičnom laboratoriju gos. Todda Taylora Marschalla, tako da je internetski hrvatski odnosno *Croatian Online* bio prvi jezik pripremljen u programu „Angel”. Kao prednosti pred drugim načinima svladavanja jezika internetski tečajevi imaju sljedeće prednosti:

- suvremeni način svladavanja svih četiriju aspekata učenja jezika (slušanje, izgovor, čitanje, pisanje)
- studenti sami mogu odabirati vrijeme kad im najbolje odgovara učenje i svladavanje jezičnog gradiva
- uporaba veoma jednostavne tehnologije (računalo i pristup programu)
- studenti veoma jednostavno kontroliraju vlastiti napredak u učenju, a to se može postići i suradnjom s predavačem, odnosno s drugim studentima.

Postoji nekoliko različitih načina svladavanja jezičnog gradiva i provjeravanja točnosti odgovora, od kojih ovdje navodimo najčešće:

- Više odgovora od kojih je jedan točan („Multiple choice”): Svi se odgovori trebaju jasno bazirati na pitanju.
- Više odgovora od kojih ih je nekoliko točnih („Multiple select”): Npr. red riječi u hrvatskom, oblici s fakultativnim samoglasnikom i sl.).
- Točno-netočno („True – False”): student napiše je li odgovor točan ili netočan.
- Kratki odgovor („Short answer”): studenti trebaju na pitanje dati kratak točan odgovor.
- Upotpunjavanje ispraznijih mjesta („Fill-in-the-blank”). Studenti trebaju date oblike sami upotpuniti odgovarajućim nastavkom, odnosno riječju ili sintaktičkom cjelinom
- Spajanje riječi/dijelova rečenica koji idu skupa („Matching”). Lijeve i desne dijelove studenti spoje skupa.

- Pisanje sastavaka („Essay“): studenti mogu pisati sastavke ili eseje na zadanu temu, odnosno izabrati jednu od više tema. Pritom predavač može studentima sugerirati neke riječi, osnodno sintagme i sl.

Svi se ovdje spomenuti načini automatski ocjenjuju, izuzev pisanja sastavaka.

Tečajevi se sastoje od istih učilišnih materijala kao i redoviti tečajevi, odnosno dopisni tečajevi, ali s tom razlikom da student može pripremati neku vježbu određen ili neodređen broj puta, sve dok ne dobije točne rezultate. U svako vrijeme student može komunicirati s predavačem, ali i s drugim studentima. Za sve nejasnoće student može veoma brzo dobiti odgovor od kompetentne osobe, a uz pravilan izgovor kroz govornu vježbu veoma se mnogo pažnje posvećuje i pravilnu pisanju.

Uz Sveučilište Waterloo, u Kanadi se hrvatski povremeno predavao i na Sveučilištu York u Torontu, a i na Sveučilištu Toronto postoji nekoliko tečajeva iz hrvatske književnosti i kulture, a povremeno je to sveučilište imalo i lektora za hrvatski jezik, no o tomu bi valjalo prirediti posebno izvješće.

Dodatak:

RATIONALE (Croatian III -Revised Course)

The aim of the course is to provide students (regardless of their ethnic affiliation or age) with the opportunity to expand their basic knowledge of the Croatian language, which is spoken in the Republic of Croatia, Yugoslavia, and to learn more about the Croatian culture which is 1,300 years old.

The following five groups of students could benefit from the third level of the course. All would, of course, have successfully completed the Croatian II, or its equivalent.

1. Students who are affiliated with a Croatian Canadian Community by birth and wish to preserve their heritage.

Inclusion of Croatian Language in a Secondary School Program is the most effective way in which the Croatian Community can maintain their heritage and culture in their new homeland, and at the same time, reinforce their feeling of belonging to our Canadian society.

2. Students who become affiliated with the Croatian Canadian Community by marriage and want to continue to develop their communication skills and hence strengthen their family relationship.
3. Students from other ethnic origins who are affiliated with the Croatian Canadian Community by interest (members of folk dance groups, soccer clubs, etc.) and want to expand and improve their knowledge for travel in Croatia.
4. Students who intend to study History at the University level and major in the Mediterranean or Central European History, Croatia in particular.

5. Students who intend to study Slavic languages at the University level in Canada or abroad and use the Croatian as one subject, or as the bridge to the Russian language, or to the Old Slavic language which is a compulsory subject at any Slavic Institute in the world.

II. GENERAL AIMS

- (a) The course will deal, at a senior-intermediate level with all four communication skills but with increased emphasis on reading and writing.
- (b) The course will involve continued study of Croatian history, geography and the introduction of classical, renaissance and Croatian dialectal literature selections.

 (Fotokopija prve stranice Programa za 11. razred redovite škole, odnosno 3. godinu hrvatskog u srednjim školama Ontarija, Kanada.)

Exercise Three

LESSON Six

CROAT 101: In Croatian - Microsoft Internet Explorer

Vinko Grubišić

CROAT 101: Intro Croatian

Exercise 3: Use of Adjectives

Add Question Rearrange Settings Reports Utilities Delete

Complete the following sentences with the appropriate forms of the adjectives given in brackets.

Remember: Adjectives have separate forms for each gender: mast, fem, and neuter.

Preview I Begin Exercise 3: Use of Adjectives

[Q1] Fill-in-the-blank - 1 Point

Ovaj grad je veoma _____ (krasan/krasno)

[Q2] Fill-in-the-blank - 1 Point

Ta voda je _____ za piće, (dobro/dobra)

[Q3] Fill-in-the-blank - 1 Point

Ti su zidovi dosta _____ (visoka/visoki)

[Q4] Fill-in-the-blank -- 1 Point

Te kuće su _____ (velike, velika)

[Q5] Fill-in-the-blank - 1 Point

Ova polja nisu tako _____ (zelen/zelena) kao ona polja tamo.

[Q6] Fill-in-the-blank - 1 Point

Ti students su moji _____ (dobri/dobre) prijatelji.

[Q7] Fill-in-the-blank - 1 Point

Ovi _____ (stare/stari) zidovi su visoki.

[Q8] Fill-in-the-blank - 1 Point

Tu su _____ (otvorene/otvorena) knjige na stolu.

[Q9] Fill-in-the-blank - I Point

Ovaj je balkon dosta _____ (velik/velika)

[Q9] Fill-in-the-blank - I Point

/Jedna stranica jedne vježbe „Hrvatski na internetu“

– Croatian Online/

Sažetak

Izučavanje hrvatskog jezika na višim učilištima, s posebnim osvrtom na Sveučilište Waterloo

U radu se izlažu procesi nastajanja kroatističke djelatnosti u Kanadi. Sveučilište Waterloo je odigralo iznimno važnu ulogu u razvoju i širenju hrvatskog jezika te očuvanju nacionalnog identiteta u multikulturalnoj kanadskoj zajednici. Autor ističe posebnu važnost organizacije online nastave hrvatskoga jezika kao i izrađenog auditivnog materijala koji umnogome olakšavaju dislocirano izvođenje nastave na zahtjevnom kanadskom terenu.

Summary

Study of Croatian language at higher education institutions, with special emphasis on Waterloo University

This paper presents the processes of the foundation of Croatian Studies in Canada. Waterloo University played an exceptionally significant role in the development and promotion of the Croatian language and the preservation of national identity in the multicultural Canadian community. The author highlights the special importance of the organization of online Croatian language courses as well as auditive materials which greatly facilitate the challenging instruction of the Croatian language in Canada.